

Nr 34

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.; given Stockholms slott den 3 januari 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Riksdagen har genom skilda beslut för tidigare budgetår bemyndigat Kungl. Maj:t att avgöra vissa frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan. I den föreliggande propositionen hemställs (p. 1) om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning jämväl för budgetåret 1962/63 medgiva befrielse från ersättningskyldighet till kronan. Vidare underställes riksdagens prövning (p. 2—13) tolv frågor om befrielse från ersättningskyldighet.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 3 januari 1962.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, vissa frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan och anför härutinnan följande.

I

I propositionen 1961: 16 (punkt 1) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1961/62 avgöra dels frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å krigsmakten tillhörig eller av krigsmakten med nyttjanderätt innehavd egendom, dels ock frågor om efterskänkande av fordran, som grundade sig på kronans regressrätt mot förare av kronans eller av kronan med nyttjanderätt innehaft motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstege 5 000 kr. Sedan statsutskottet i utlåtande 1961: 28 hemställt, att riksdagen måtte bifalla framställningen, anmälde riksdagen i skrivelse 1961: 78, att riksdagen fattat beslut i överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet föreslagit.

Med stöd av detta och tidigare erhållet liknande bemyndigande har Kungl. Maj:t — med beaktande av vad riksdagen framhållit i skrivelse 1945: 155 — under år 1961 medgivit befrielse från ersättningskyldighet på sätt framgår av en förteckning, vilken torde få såsom bilaga fogas vid detta protokoll.

Nu ifrågavarande ärenden uppgår visserligen icke till samma betydande antal som under åren närmast efter beredskapstidens slut. Ärendenas art synes dock motivera att dessa frågor i viss utsträckning avgörs av Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill bör enahanda bemyndigande som under budgetåret 1961/62 utverkas även för budgetåret 1962/63.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1962/63 avgöra dels frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å krigsmakten tillhörig eller av krigsmakten med nyttjanderätt innehavd egendom, dels ock frågor om efterskänkande av fordran, som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans eller av kronan med nyttjanderätt innehaft motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstiger 5 000 kr.

2¹

Under fullgörande av posttjänstgöring den 1 maj 1940 vid en vägspärr i Skarbol, Töcksmarks socken, hade värnpliktige H. E. Erikson och värnpliktige B. vid ett tillfälle ställt sina gevär mot en vid vägen befintlig stenkista. B:s gevär saknade funktionsduglig magasinsbotten och var oladdat. När en bil närmade sig vägspärren hade Erikson tagit ett av gevärerna och gjort stopptecken mot bilen. Sedan bilen passerat hade Erikson på skämt riktat geväret mot B. Denne hade då — i förvissning om att det andra geväret var hans eget oladdade gevär — tagit detta och på skämt utan att sikta riktat vapnet mot Erikson samt gjort avfyring. Därvid hade ett skott gått av och träffat Erikson i huvudet med påföljd att han strax därefter avled.

Genom lagakraftvunnet utslag den 28 maj 1940 fann fältkrigsrätten vid Värmlands regemente att B., som osäkrat geväret och gjort avfyring utan att försäkra sig om att han innehade sitt eget vapen, gjort sig skyldig till att ha ouppsåtligen men av vårdslöshet vållat Eriksons död. Fältkrigsrätten fann emellertid förmildrande omständigheter föreligga med hänsyn till att Erikson själv medverkat till händelseförloppet genom att från stenkistan taga B:s oladdade gevär utan att försäkra sig om huruvida det var hans eget gevär. Fältkrigsrätten dömde B. till fängelse två månader. Med verkställigheten av fängelsestraffet skulle villkorligt anstå. B. dömdes därjämte att för vårdslöshet och försummelse vid tre tillfällen i fullgörande av tjänsteplikt hållas i vaktarrest femton dagar. Vidare förpliktade fältkrigsrätten B. att till Eriksons änka utge ersättning för sorgkläder med medgivna 142 kr. 65 öre och livränta med 200 kr. för år från och med den 1 maj 1940, så länge hon levde ogift, samt att till ettvarrt av Eriksons två barn utge livränta med 120 kr. för år, likaledes från och med den 1 maj 1940 till dess barnet fyllt 16 år eller kunde försörja sig själv. Livräntebe-
loppen hade med hänsyn till Eriksons medvällande jämkats till hälften. B. förpliktades slutligen att återgälda statsverket kostnaderna för måls-
ägandenas fria rättegång.

¹ Försvarsdepartementets dnr 3169/1960.

B. har anhållit att bli befriad från skyldighet att till riksförsäkringsanstalten återbetala, vad anstalten utgivit till Eriksons änka och två barn. I andra hand har B. hemställt, att riksförsäkringsanstaltens regresskrav måtte reduceras till ett mindre engångsbelopp.

Riksförsäkringsanstalten har i ett den 25 oktober 1960 avgivet utlåtande anfört i huvudsak följande:

Genom beslut den 19 september 1940 tillerkände riksförsäkringsanstalten enligt 1927 års militärsättningsförordning Eriksons änka livränta med 540 kr. för år från och med den 2 maj 1940, så länge hon levde ogift, och ettvarvt av barnen livränta med 360 kr. för år från och med sistnämnda dag till uppnådda 16 års ålder. Efter successiva ersättningsförbättringar utgår livränta till änkan med för närvarande 2 400 kr. för år. Livräntorna till barnen har numera upphört.

Riksförsäkringsanstalten har i anledning av olycksfallet hittills — exklusive dyrtidstillägg — utgivit

i begravningshjälp	kr.	216:—
i livränta till Eriksons änka för tiden 2 maj 1940—1 november 1960	»	27 811: 20
i livränta till ett barn för tiden 2 maj 1940—18 juli 1948 ...	»	4 189: 27
i livränta till ett barn för tiden 2 maj 1940—4 februari 1955	»	8 656: 18
		<hr/>
	Summa kr.	40 872: 65

Genom förordningen den 29 juni 1946 (nr 347) angående provisorisk förbättring av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring vid förstärkt försvarsberedskap m. m., föreskrevs, att ersättningstillägg skulle — under de förutsättningar och enligt de grunder som i förordningen stadgades — från och med den 1 juli 1946 utgå till bland andra dem, som jämlikt 1927 års militärsättningsförordning ägde rätt till ersättning i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring under tiden från och med den 3 september 1939 till och med den 30 juni 1945. I 2 § 4 mom. förordningen stadgades bl. a. att ersättningstillägg skulle nedsättas om och i den mån däremot svarande skadestånd enligt lag tillkomme ersättningstagaren, dock att i detta fall ersättningstillägg finge utgå utan nedsättning, därest ersättningstagaren å statsverket överlätit mot tillägget svarande fordran hos den skadeståndspliktige.

På grund av vad sålunda stadgats begärde och erhöll riksförsäkringsanstalten av Eriksons änka en överlåtelsehandling, varigenom hon för tid från och med den 1 juli 1946 för egen del och såsom förmyndare för de båda barnen å anstalten överlät den henne och barnen tillkommande rätten till skadestånd enligt fältskyddsreglementets vid Värmlands regemente utslag den 28 maj 1940.

Ehuru ovisshet kunde råda om storleken av det skadestånd, som med hänsyn till bestämmelserna om erforderligt underhåll i 6 kap. 4 § strafflagen kunde anses åvila B., ansåg anstalten sig i vart fall berättigad att gentemot B. framställa ersättningskrav å det av krigsrätten utdömda skadeståndet jämte hälften av den utgivna begravningshjälpens å 216 kr. Enligt denna beräkningsgrund skulle anstaltens fordran mot B. för tiden 2 maj 1940—1 november 1960 utgöra 7 084 kr. 34 öre. Kapitalvärdet den 2 november 1960 av den framtida livräntan till änkan efter 200 kr. för år har

beräknats till 3 011 kr. Riksförsäkringsanstaltens fordringsanspråk mot B. skulle då utgöra (7 084: 34 + 3 011 =) 10 095 kr. 34 öre.

Riksförsäkringsanstalten har vid flera tillfällen och senast i januari 1958 framställt krav mot B. Någon betalning har ej erlagts.

Genom poliskammaren i Karlstad införskaffade riksförsäkringsanstalten i februari 1960 utredning angående B:s ekonomiska förhållanden m. m. Av denna utredning framgår, att B., som är född den 3 februari 1915, som byggnadsarbetare hade en årsinkomst av 14 650 kr., att hans utgifter för kost och logi beräknats till c:a 4 700 kr. för år, att han ägde banktillgodohavanden å 9 000 kr. samt att han ej hade andra skulder, än vad som för-anledes av ifrågavarande olycksfall under beredskapstjänstgöring. I samband med utredningen förklarade B. sig villig att erlägga 400 kr. för år till dess skulden vore betald. Högre belopp ansåg han sig ej kunna betala, enär hans sparmedel vore avsedda att användas vid sjukdom eller arbetslöshet. Innan någon betalning i enlighet härmed erlagts av B., inkom denne med sin framställning till Kungl. Maj:t.

I betraktande huvudsakligen av de olyckliga omständigheter, som under tid för beredskapstjänstgöring samverkade till olycksfallet, vill riksförsäkringsanstalten för sin del tillstyrka, att B., därest han inom viss av Kungl. Maj:t fastställd tid till anstalten inbetalar ett belopp å förslagsvis 1 000 kr., befrias från vidare ersättningsskyldighet gentemot anstalten.

Försvarets civilförvaltning anför i utlåtande den 15 november 1960, att ämbetsverket från riksförsäkringsanstalten under hand har inhämtat, att den överlåtelse å anstalten, som Eriksons änka gjort av sin rätt till skadestånd enligt fältkrigsrättens utslag den 28 maj 1940, innefattade allenast rätten för henne och barnen till periodiska ersättningsbelopp från och med den 1 juli 1946 samt att någon ränta ej medräknats i de av anstalten angivna beloppen om 40 872 kr. 65 öre och 7 084 kr. 34 öre. Någon tvekan syns civilförvaltningen ej kunna uppkomma om att riksförsäkringsanstalten utan hinder av bestämmelserna om erforderligt underhåll i 6 kap. 4 § strafflagen äger rätt till värdet av de utdömda periodiska ersättningsbelopp, till vilka änkan och barnen från och med den 1 juli 1946 enligt utslaget varit berättigade. Civilförvaltningen uttalar vidare att B. ej fullgjort någon del av sin betalningsskyldighet till kronan och att han ej heller syns ha till änkan eller barnen utgivit någon del av de skadeståndsbelopp som tillkommit dem enligt utslaget. Med hänsyn till de omständigheter under vilka skadan uppkom och B:s ungdom, när skadan inträffade, vill civilförvaltningen emellertid icke motsätta sig, att han befrias från vidare ersättningsskyldighet, om han inbetalar förslagsvis 2 000 kr.

Statskontoret, som avgivit utlåtande i ärendet den 21 december 1960, har icke något att erinra mot att B. befrias från vidare ersättningsskyldighet under förutsättning att han inbetalar visst belopp. Med hänsyn till vad i ärendet upplysts rörande B:s ekonomiska ställning anser sig dock ämbetsverket svårigen kunna tillstyrka ett eftergivande av kronans fordran i den utsträckning försvarets civilförvaltning föreslagit. Enligt statskontorets mening bör ersättningsbeloppet fastställas till lägst 3 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till de omständigheter under vilka olycksfallet inträffade finner jag i likhet med myndigheterna skäligt, att B. befrias från vidare ersättningsskyldighet till kronan, om han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer inbetalar visst belopp. Med beaktande av att B. icke fullgjort någon del av honom åliggande skadeståndsskyldighet och under hänsynstagande till B:s ekonomiska ställning finner jag ersättningsbeloppet böra fastställas till 3 000 kr.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att B., därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till riksförsäkringsverket inbetalar 3 000 kr., befrias från skyldighet att ersätta kronan vad ämbetsverket utgivit eller kan komma att utge på grund av förenämnda händelse den 1 maj 1940.

3¹

Den 27 maj 1944 hade värnpliktige sergeanten R. kommenderats att tjänstgöra som befälhavare för en ordningspatrull med uppgift att upprätthålla ordningen inom Åre samhälle. Värnpliktige K. A. E. Larsson hade nämnda dag på kvällen tillsammans med några kamrater besökt Arevällens dansbana i Åre. Ordväxling uppstod mellan R. och Larsson i anledning av den förres å tjänstens vägnar gjorda ingripande, varvid R. råkade tillfoga Larsson ett bajonettstyng, vilket träffade i ryggen så att bajonetten inträngde i lungsäcken. Av såret uppstod varbildning i lungsäcken, som sedermera komplicerades med hjärnabscess. Larsson avled till följd härav den 29 juni 1945.

Krigshovrätten dömde genom lagakraftvunnet utslag den 30 april 1946 R. för oförstånd vid fullgörande av tjänsteplikt och vållande till annans död till fängelse i fyra månader. R. förpliktades vidare att till Larssons änka Svea Larsson utge skadestånd i anledning av dödsfallet med 7 047 kr. 40 öre.

Svea Larsson yrkade vid Stockholms rådhusrätt förpliktande för kronan att till henne utge skadestånd med 7 047 kr. 40 öre jämte ränta. Genom dom den 13 mars 1947 förpliktade rådhusrätten kronan att solidariskt med R. genast mot kvitto till Svea Larsson utge 6 925 kr. 15 öre jämte ränta. Svea hovrätt, där kronan sökte ändring i rådhusrättens dom, fann genom lagakraftvunnen dom den 14 oktober 1947 ej skäl att göra ändring i rådhusrättens dom.

Genom tredsakodomen den 29 april 1957 förpliktade rådhusrätten i Östersund R. att till kronan utge dels 6 925 kr. 15 öre — motsvarande kapitalbeloppet av det skadestånd som kronan ålagts utge till Svea Larsson —

¹ Försvarsdepartementets dnr 4983/1960.

dels 315 kr. 10 öre, utgörande av kronan utgiven ränta, dels ock ytterligare ränta från delgivningssdagen. R. ålades vidare att ersätta kronans rättegångskostnader.

R. har anhållit att bli befriad från ersättningskyldighet till kronan.

Försvarets civilförvaltning tillstyrker i yttrande den 13 december 1960 bifall till ansökningsen och anför i huvudsak följande: R:s skuld till kronan på grund av treskodomen uppgår till närmare 8 700 kr., varav icke någon del betalats. Vål har betalningsskyldigheten sin grund i brott, som förskyllt frihetsstraff. Då R. emellertid handlat utan uppsåt till den skada, som följde, förefaller hinder mot eftergift i princip icke möta. Med hänsyn till att brottet begåtts under egenartade och svåröverskådliga förhållanden under beredskapstiden lär — även om R. får anses med viss uppoffring kunna fullgöra åtminstone en del av sin skyldighet — det utståndna straffet, sett jämväl mot bakgrund av R:s livsföring i allmänhet, få anses utgöra tillräcklig reaktion mot vad han låtit komma sig till last.

Statskontoret uttalar i utlåtande den 2 februari 1961 att ämbetsverket med hänsyn till ställningstaganden i andra liknande ärenden ävensom till den omständigheten att R:s ekonomi syns ha förbättrats sedan tiden för ansökningsen icke anser sig kunna tillstyrka, att R., såsom försvarets civilförvaltning föreslagit, helt befrias från den med ansökningsen avsedda betalningsskyldigheten. Statskontoret föreslår, att R. befrias från vidare ersättningskyldighet, därest han inbetalar ett mindre belopp, förslagsvis 500 kr. (jfr prop. 1956: 36 p. 5).

Av en den 5 december 1960 dagtecknad polisrapport angående R:s personliga förhållanden framgår att R:s årsinkomst uppgår till 13 000 kr. motsvarande — efter avdrag för skatt — 185 kr. per vecka. Av utredningen inhämtas vidare att R. har en banksskuld på 800 kr., att han är gift och har en son, som är född den 14 maj 1943, samt att hustrun har förvärvsarbete med en inkomst av — efter avdrag för skatt — c:a 540 kr. per månad.

Departementschefen

R. har gjort sig skyldig till en allvarlig förseelse, som medfört förlust av människoliv. Med hänsyn till praxis i liknande fall vill jag dock icke motsätta mig, att R. befrias från viss del av honom åliggande ersättningskyldighet. Med beaktande av R:s ekonomiska ställning och omständigheterna i övrigt anser jag, att det belopp, som R. skall erlägga, bör bestämmas till 500 kr.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att R., därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer, till försvarets civilförvaltning inbetalar 500 kr., befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan på grund av förenämnda treskodom den 29 april 1957.

4

Den 20 mars 1951 utförde dåvarande löjtnanten vid Livregementets grenadjärer *K. G. Hjelmgren* inskjutning av fem kulsprutor på skjutbanan vid infanteriskjutskolan i Rosersberg. Vid 16.15-tiden avhämtades fyra av kulsprutorna av civilanställd personal, bland dem förrådsarbetaren *E. Elverum*. Hjelmgren hade glömt att plundra dessa pjäser. Ur en av pjäserna avgick ett skott, när Elverum bar in den i målboden. Elverum erhöll därvid skador i vänstra ringfingret.

Rådhusrätten i Örebro dömde genom lagakraftvunnen dom den 14 november 1951 Hjelmgren för tjänstefel till disciplinbot för tjugo dagar. Disciplinbotens belopp utgjorde tio kronor för dag.

Sedan Elverum vid rådhusrätten fört skadeståndstalan mot Hjelmgren och kronan, förpliktade rådhusrätten genom lagakraftvunnen dom den 29 augusti 1953 Hjelmgren och kronan att till Elverum solidariskt utge 2 416 kr. jämte ränta. Hjelmgren och kronan ålades vidare att solidariskt ersätta Elverums kostnader å målet. Slutligen skulle Hjelmgren och kronan återgälda statsverket av allmänna medel förskjutna kostnader i anledning av Elverum vid rådhusrätten beviljad fri rättegång.

Sedan försvarets civilförvaltning på grund av domen utbetalat tillhoppa 3 139 kr. 24 öre har ämbetsverket anmodat Hjelmgren att ersätta kronan nämnda belopp.

Hjelmgren — som är född den 23 november 1922 och numera innehar beställning för kapten — har anhållit att bli befriad från ersättningsskyldighet till kronan.

Försvarets civilförvaltning tillstyrker i utlåtande den 4 april 1961 att Hjelmgren befrias från ersättningsskyldighet, därest han inbetalar förslagsvis 300 kr. Civilförvaltningen anför i huvudsak följande:

Hjelmgren har beträffande sina ekonomiska förhållanden uppgivit, att han sedan år 1959 är placerad i lönegrad 21:22 motsvarande en lön av 2 117 kr. i månaden, att han har skulder om sammanlagt c:a 3 000 kr. utöver nu ifrågavarande skuld till kronan, att han icke har någon förmögenhet och heller inga realvärden såsom fastighet, bil etc., att han är gift och har två barn i åldern 5 och 7 år, att hans hustru icke har någon inkomst och icke heller någon förmögenhet samt att han år 1960 taxerats för en beskattningsbar inkomst av c:a 18 000 kr.

Hjelmgrens betalningsskyldighet grundar sig på att han icke plundrat en av honom använd kulspruta, innan densamma omhändertogs av handräkningspersonal för inläggning i förråd. Vid tillfället hade Hjelmgren på skjutvallen varit ensam sysselsatt med inskjutning av olika vapen. Såvitt av handlingarna framgår uppstod vid skjutningens avslutande viss tidsnöd, som kan förklara Hjelmgrens förbiseende.

Statskontoret har i utlåtande den 6 maj 1961 anslutit sig till försvarets civilförvaltnings förslag.

Av utredningen i ärendet framgår att Hjelmgren för åren 1958—1960 taxerats till statlig inkomstskatt för 17 890, 17 650 respektive 18 880 kr.

Departementschefen

Hjelmgren har gjort sig skyldig till en allvarlig försummelse, som förorsakat kroppsskada, och har i följd härav ådragit sig en icke obetydlig ersättningsskyldighet. Med hänsyn till föreliggande omständigheter vill jag emellertid icke motsätta mig att Hjelmgren befrias från viss del av honom åliggande ersättningsskyldighet till kronan. Hjelmgrens återbetalningsskyldighet bör såsom myndigheterna föreslagit bestämmas till 300 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att K. G. Hjelmgren, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar 300 kr., befrias från skyldighet att ersätta kronan vad ämbetsverket utgivit på grund av rådhusrättens i Örebro dom den 29 augusti 1953.

5

Den 20 augusti 1952 opererades verkstadsarbetaren J. E. Andersson för blindtarmsinflammation på dåvarande garnisonssjukhuset i Skövde. Såsom förberedelse till operationen gavs narkos av sjukhusets chefläkare *J. H. V. Bergstrand*. Härvid erhöll Andersson av misstag insprutning med narcotal i stället för med percain. Till följd härav uppkom förlamning i benen och underlivet. Förlamningen föranledde långvarig sjukhusvård för Andersson och medförde fullständig arbetsoförmåga.

Sedan Bergstrand i skrivelse den 18 oktober 1952 till medicinalstyrelsen anmält det inträffade tilldelade medicinalstyrelsens disciplinnämnd genom beslut den 18 juni 1953 Bergstrand varning. Enligt disciplinnämnden hade Bergstrand gjort sig skyldig till försummelse i tjänsten genom att för den sjuksköterska, som biträtt vid narkosgivningen, ha utpekat den ampull som skulle injiceras utan att först ha närmare förvissat sig om ampullens innehåll.

Kungl. Maj:t medgav genom särskilda beslut den 11 juni 1954 och den 13 juli 1956 att till Andersson finge utgivas tillhoppa 31 679 kr. 68 öre, varav 5 000 kr. utgjorde förskott å gottgörelse för sveda och värk samt återstoden ersättning för förlorad arbetsinkomst m. m. Vidare utbetalade försvarets civilförvaltning dels genom beslut den 25 september 1956 viss ersättning till Anderssons ombud, dels ock genom beslut den 6 juni 1957 3 000 kr. å conto. Genom lagakraftvunnen dom den 29 juni 1957 förpliktade slutligen Göteborgs rådhusrätt kronan att till Andersson utge 39 683 kr. 20 öre avseende ersättning för förlorad arbetsinkomst, sveda och värk samt framtida

men. Genom domen ålades kronan härjämte att till Andersson utge årlig livränta — grundad på en beräknad invaliditetsgrad av 90 % — med 9 300 kr. Från sålunda utdömda belopp skulle avgå dels erlagda förskotts- (å conto-)belopp om tillhoppa 8 000 kr., dels vad Andersson uppburit eller kunde komma att uppbära i folkpension. Kronan skulle tillika ersätta Anderssons kostnader å målet.

I anslutning till Kungl. Maj:ts beslut den 11 juni 1954 och den 13 juli 1956, försvarets civilförvaltnings beslut den 25 september 1956 och den 6 juni 1957 samt Göteborgs rådhusrätts dom den 29 juni 1957 har civilförvaltningen gottgjort Andersson med tillhoppa 100 268 kr. 79 öre.

Försvarets civilförvaltning har framställt regresskrav mot Bergstrand avseende dels det av ämbetsverket utgivna beloppet, 100 268 kr. 79 öre, dels ock belopp motsvarande den från och med den 1 januari 1959 utgående livräntan.

Bergstrand har anhållit att bli befriad från ersättningsskyldighet till kronan för de skadeståndsbelopp som kronan utgivit och kommer att utge till Andersson i anledning av den felaktiga behandlingen på garnisonssjukhuset. Bergstrand anför bl. a. följande:

Bergstrand kom till dåvarande garnisonssjukhuset i Skövde som tjänsteförrättande överläkare år 1934 och har varit ordinarie överläkare sedan år 1935. Periodvis har han saknat underläkare och hans egen arbetsbörda har varit och är högst betydande. Under beredskapsåren har han därjämte varit chef för krigssjukhuset i Skövde med upp till 600 sängar. Under årens lopp har stora svårigheter förelegat att erhålla vikarier, varför sommarsemester har varit svår att erhålla åren 1940—1954. Arbetsdagen har ofta omfattat 16—18 timmar, ibland mera. Ostörda nätter hade vid den aktuella tidpunkten endast i ringa utsträckning förekommit. Svårigheterna att erhålla kvalificerade underläkare har varit stora.

Garnisonssjukhuset, som enligt avtal med landstinget hade skyldighet mottaga civila patienter såväl för sluten som öppen vård, har varit nästan ständigt överbelagt.

Det är självfallet att fordringarna på en överläkare måste sättas mycket höga, men å andra sidan kan man knappast begära att vederbörande läkare, med en sådan arbetsbörda som Bergstrand verkligen haft, i varje sekund skall vara så alert att ej den mänskliga faktorn *kan* lämna rum för ett sådant misstag, som här skett. Det torde också vara hårt om Bergstrand nu efter nära 30 år i tjänst vid sjukhuset i fråga ungefär samtidigt som han ingår i pensionsåldern skulle behöva utbetala ersättningar med ett kapitalvärde på som här enorma belopp, vilket för övrigt hans ekonomiska omständigheter icke ger honom någon som helst möjlighet till, eftersom han ej kunnat samla större förmögenhet.

Försvarets civilförvaltning uttalar i utlåtande den 8 augusti 1961 bl. a., att Bergstrands försummelse i tjänsten icke föranlett åtal. Med hänsyn härtill samt till övriga omständigheter i ärendet, särskilt den omfattning regressanspråket erhållit och framdeles kan komma att få, anser sig civil-

förvaltningen, trots Bergstrands i och för sig goda ekonomiska ställning, böra tillstyrka bifall till ansökningen i så måtto att Bergstrand, därest han inbetalar visst belopp, förslagsvis 5 000 kr., befrias från återstående ersättningsskyldighet.

Av utredningen framgår att Bergstrand, som är född den 23 juni 1896, under år 1960 haft inkomst dels av tjänst som överläkare vid länslasarettet i Skövde, dels av enskild läkarpraktik. Enligt bestyrkt avskrift av Bergstrands självdeklaration, avseende inkomståret 1960, taxerar Bergstrand till statlig inkomstskatt för 82 822 kr. och till kommunal inkomstskatt för 93 680 kr. Vidare redovisas i deklarationen en behållen förmögenhet av 59 986 kr., i vilken icke ingår annan fast egendom än en sommarstuga.

Departementschefen

Bergstrand har gjort sig skyldig till tjänsteförsummelse, som förorsakat svåra kroppsskador. De utlägg, kronan haft och framdeles har på grund av skadorna, är av betydande omfattning. Med hänsyn till att försummelsen icke föranlett åtal samt till regressanspråkets omfattning och övriga föreliggande omständigheter vill jag emellertid icke motsätta mig, att Bergstrand befrias från honom åliggande ersättningsskyldighet till kronan, om han inbetalar visst belopp. Detta belopp bör med hänsyn till omständigheterna bestämmas till 5 000 kr.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att J. H. V. Bergstrand, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar 5 000 kr., befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av förenämnda händelse den 20 augusti 1952.

6¹

Den 13 december 1948 anlades brand i en Nora stad tillhörig lada i Knutsberg, Nora. Ladan, som brann ned till grunden, innehöll bland annat 3 500 säckar gengasved, tillhöriga Göta trängregemente, Skövde.

Genom lagakraftvunnen dom den 13 oktober 1954 fann Lindes och Nora domsagas häradsrätt W. saker till mordbrand vid nämnda och sju andra tillfällen samt förklarade W. jämlikt 5 kap. 5 § strafflagen icke kunna fällas till ansvar. Med W. skulle förfaras på sätt i 47 § sinnessjuklagen stadgades. W. förpliktades att till kronan utge ersättning för veden med 11 350 kr. jämte ränta.

W. har anhållit att bli befriad från ersättningsskyldighet till kronan.

¹ Försvarsdepartementets dnr 2516/1961.

Försvarets civilförvaltning uttalar i yttrande den 6 juni 1961, att W., som icke betalat någon del av sin skuld till kronan, saknar förmögenhet och åtnjuter sjukpension med 232 kr. i månaden samt att pensionen omhänderhas av socialnämnden i Nora stad, som därmed bestrider kostnaderna för W:s sjukhusvård jämte fickpengar till W. Civilförvaltningen erinrar om att vederbörande sökande i ett liknande fall (prop. 1960:26 p. 2) befriats från ersättningskyldighet och tillstyrker bifall till W:s ansökan.

Statskontoret uttalar i utlåtande den 20 juni 1961, att ämbetsverket med hänsyn till vad i ärendet upplysts om W:s personliga och ekonomiska förhållanden icke vill motsätta sig tillmötesgående av föreliggande ansökan.

Av utredningen framgår att W., som är född den 2 november 1929, är intagen för vård på Västra Ny sjukhus, Motala. Enligt ett av t. f. överläkaren vid sjukhuset den 24 februari 1961 utfärdat intyg kommer W., som saknar normal försörjningsförmåga och även i fortsättningen ej kan tänkas uppnå försörjningsförmåga, även framdeles att lida av sin sociala inkapacitet och vara beroende av att vara omhändertagen antingen inom sluten anstaltsvård eller socialvård.

Departementschefen

På av myndigheterna anförda skäl föreslår jag, att W. befrias från skadeståndsskyldighet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att W. befrias från skadeståndsskyldighet till kronan enligt Lindes och Nora domsagas häradsrätts dom den 13 oktober 1954.

7

Den 19 augusti 1943 ägde en sammanstötning rum i korsningen av utfartsvägen från Lillgrytans gård och järnvägslinjen Östersund—Brunflo i Brunflo socken mellan en av värnpliktige *L. E. Vykander* framförd, för kronans räkning inmönstrad lastbil och ett ånglokomotiv, med påföljd att skador uppkom på lastbilen.

Revsunds, Brunflo och Näs tingslags häradsrätt, som fann att Vykander genom grov vårdslöshet förorsakat sammanstötningen och därav föranledda skador, dömde genom lagakraftvunnet utslag den 29 november 1943 Vykander att böta 35 dagsböter om en krona 50 öre. Han förpliktades vidare att till kronan utge ersättning för skadorna på lastbilen med 5 800 kr. jämte ränta samt att ersätta kronans kostnader å målet.

Vykander har anhållit att bli befriad från ersättningsskyldighet till kronan.

Försvarets civilförvaltning tillstyrker i utlåtande den 15 november 1960, att Vykander befrias från ersättningsskyldighet under förutsättning att han inbetalar förslagsvis 500 kr. Civilförvaltningen anför i huvudsak följande:

Vid trafikförseelsen skadades även statens järnvägar tillhörig materiel, ett ånglok samt järnvägsspår. På krav av statens järnvägar utgav dåvarande arméförvaltningens tygavdelning i mars 1944 för reparation av sagda skador 65 kr. Kronan torde ha ägt regressrätt mot sökanden på grund av ifrågavarande utbetalning. Denna fordran har emellertid ej fastställts genom dom eller medgivits av sökanden. I skrivelser den 21 november 1949 och den 25 februari 1955 från civilförvaltningen till landsfiskalen i Frösö distrikt anhölls om — förutom utmätning hos sökanden för uttagande av kronans fordran hos denne enligt utslaget — uttagande jämväl hos honom av sagda belopp om 65 kr.

Å kronans fordran hos sökanden har betalning ej erlagts i annan mån än att i februari 1960 efter utmätning i oktober 1959 till civilförvaltningen influtit 151 kr. Kronans fordran hos sökanden — fränsett nämnda belopp om 65 kr. — utgör 5 800 kr. ävensom upplupen och ogulden ränta till ett belopp, som per den 1 november 1960 utgjorde c:a 4 770 kr. Sökanden torde vid utmätningen år 1959, fränsett då uttaget belopp, ha befunnits sakna utmätningsbar tillgång. I samband med utmätningen år 1959 upplystes, att sökandens hustru ägde en personbil av fabrikatet Saab, årsmodell 1957, för vilken hon häftade i skuld med 2 000 kr.

Ehuru sökandens ekonomi syns vara och ha varit tillfredsställande, har han likväl ej visat någon vilja att betala någon del av skulden. Den förseelse, som orsakade ifrågavarande skuld, får anses vara relativt allvarlig. Framhållas må emellertid den tämligen korta tid som återstår, innan sökanden pensioneras, och den skötsamhet som han visat ävensom det i förhållande till sökandens betalningsförmåga avsevärda skuldbeloppet, varav en stor del utgör upplupen ränta.

Statskontoret ansluter sig i utlåtande den 29 december 1960 till försvarets civilförvaltnings förslag.

Av en den 10 oktober 1960 dagtecknad polisrapport inhämtas följande rörande Vykanders personliga förhållanden. Han är född den 22 maj 1903 och gift. Han har icke försörjningsplikt mot minderåriga barn. Vykander är sedan år 1942 anställd som lastbilsförare vid vägväsendet. Han kan pensioneras vid 60 års ålder men äger rätt att kvarstå i sin anställning till dess han fyllt 63 år. Vykanders månadslön varierar mellan 1 000 och 1 100 kr. och kan ibland — på grund av övertidsarbete — uppgå till något högre belopp. Hustrun har i flera år till följd av armskada (krossad armbåge) varit oförmögen till annat arbete än hushållsarbete i hemmet. Hon uppbär icke invaliditetsersättning. Vykander är för år 1959 taxerad för en inkomst av 10 880 kr. Familjen förhyr en enrumslägenhet till en kostnad av 180 kr. för månad. Skulder utöver löpande månadsräkning för livsmedel finns icke.

Departementschefen

Vykander har under fullgörande av beredskapstjänstgöring genom grov vårdslöshet förorsakat en trafikolycka och i följd härav ådragit sig skadeståndsskyldighet till kronan. Av skadeståndet har allenast ett mindre belopp erlagts i samband med utmätning. Med hänsyn till den korta tid, som återstår innan Vykander avgår med pension från sin anställning, och till skadeståndsbeloppets storlek i förhållande till Vykanders betalningsförmåga vill jag icke motsätta mig, att Vykander i enlighet med myndigheternas förslag befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan, om han inbetalar ett belopp av 500 kr.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att L. E. Vykander, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar 500 kr., befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av förenämnda händelse den 19 augusti 1943.

8

Under värnplikttjänstgöring vid Stockholms stabskompani brukade värnpliktige L. B. Lindberg, R. B. Cederström och K. E. Rosén den 18 och den 19 augusti 1958 olovligen en kronan tillhörig personbil. Den 19 augusti medföljde som passagerare i bilen Marianne Berg, Marita Johansson och Kerstin Bengtsson. Lindberg, som vid tillfället förde bilen, kolliderade med ett vägräcke, varvid bilen totalförstördes och de i bilen åkande skadades, Marianne Berg allvarligt.

Genom lagakraftvunnen dom den 1 oktober 1959 dömde Hallands mellersta domsagas häradsrätt dels Lindberg för olovligt brukande, vårdslöshet i trafik och vållande till svår kroppsskada att böta 80 dagsböter å sju kronor, dels envar av Cederström och Rosén för olovligt brukande att böta, Cederström 40 dagsböter å tre kronor och Rosén 40 dagsböter å sju kronor. Häradsrätten förpliktade vidare Lindberg, Cederström och Rosén att solidariskt till kronan utge ersättning för skadorna på personbilen med 6 325 kr. 13 öre samt Lindberg dessutom att till Marianne Berg utge ersättning för de henne åsamkade skadorna med 2 443 kr. 5 öre jämte ränta. Marianne Berg lämnades öppet att framdeles i mån av befogenhet föra talan mot Lindberg angående ytterligare skadestånd i anledning av trafikolyckan. Härjämte ålades Lindberg att utge skadestånd till Marita Johansson med 95 kr. och till Kerstin Bengtsson med 105 kr. Slutligen förpliktades Lindberg, Cederström och Rosén att ersätta kronan dess kostnader å målet och att återgälda statsverket den ersättning som av allmänna medel tillerkänts deras offentliga försvarare samt Lindberg härjämte att ersätta Marianne Berg hennes rättegångskostnader.

På talan av Marianne Berg förklarade häradsrätten sedermera genom dom den 27 maj 1960 att kronan såsom ägare till den bil, med vilken nu ifrågavarande olycka inträffat, var pliktig att till Marianne Berg utge vad hon ägt utfå av försäkringsgivaren — om trafikförsäkring funnits — för den skada hon ådragit sig. Häradsrätten förpliktade kronan att solidariskt med Lindberg till Marianne Berg utge 3 021 kr. 65 öre jämte ränta. Hovrätten för Västra Sverige, dit målet fullföljdes av kronan, fastställde genom lagakraftvunnen dom den 9 november 1960 häradsrättens dom.

Den rätt, som enligt häradsrättens dom den 1 oktober 1959 tillkommer Marianne Berg mot Lindberg, har hon den 29 november 1960 överlåtit på kronan.

Envar av Cederström och Rosén har av sin skuld till kronan enligt häradsrättens dom den 1 oktober 1959 inbetalat 2 444 kr. 95 öre. Lindberg däremot har överhuvudtaget icke erlagt någon betalning. Vid försök till utmätning hos Lindberg den 15 februari 1961 kunde icke någon utmätningssbar tillgång anträffas.

Cederström och Rosén har — med förmälan att den av envar av dem verkställda inbetalningen utgjorde en tredjedel av kronans fordran enligt domen, 6 325 kr. 13 öre jämte ränta och ersättning för rättegångskostnader — anhållit att bli befriade från återstående ersättningssskyldighet till kronan.

Försvarets civilförvaltning anför i utlåtande den 17 oktober 1961 bl. a. följande: Kronan torde ha regressrätt mot såväl Lindberg som Cederström och Rosén för vad kronan utgivit och framdeles kan bli skyldig utge till de vid trafikolyckan skadade passagerarna. Av den verkställda utredningen angående sökandenas ekonomiska förhållanden framgår, att bägge saknar nämnvärda tillgångar samt att Rosén fullgjort sin betalning till kronan med lånemedel. Enligt uppgift utgörs jämväl det av Cederström till kronan inbetalade beloppet av lånemedel. Med hänsyn härtill anser sig civilförvaltningen kunna tillstyrka, att Cederström och Rosén befrias från att fullgöra den återstående betalningsskyldighet till kronan, som kan åvila dem på grund av de vid ifrågavarande trafikolycka uppkomna skadorna.

Av två den 13 oktober 1961 dagteknade polisrapporter inhämtas följande rörande Cederströms och Roséns personliga förhållanden.

Cederström, som är född den 27 augusti 1938 och ogift, är försäljare med en inkomst av 950 kr. för månad, vartill kommer provision, som i bästa fall uppgår till 100 kr. för månad. Han har varken försörjningsplikt eller skulder. Han har ej, innan han den 15 juli 1961 erhöll sin nuvarande anställning, haft några egna inkomster av betydelse.

Rosén, som är född den 24 februari 1938 och ogift, har en inkomst av c:a 1 000 kr. för månad. Han har ej underhållsplikt. Han har inbetalt sin del av skulden till kronan med medel, som han erhållit som lån av sin far. Han är förlovad och ämnar inom en snar framtid ingå äktenskap.

Departementschefen

Cederström och Rosén har olovligen brukat en kronan tillhörig bil och därvid ådragit sig skadeståndsskyldighet till kronan. Varken Cederström eller Rosén har emellertid fört bilen vid olyckstillfället. Med hänsyn härtill och då Cederström och Rosén frivilligt gjort vissa inbetalningar till kronan anser jag det skäligt, att de befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att R. B. Cederström och K. E. Rosén befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av förenämnda händelse den 19 augusti 1958.

9¹

Under värnpliktstjänstgöring år 1948 vid Kalmar flygflottilj beslöt korp-ralerna J. och H. att undandra sig tjänstgöringen och bege sig till utlandet med ett krigsmakten tillhörigt, flottiljen tilldelat flygplan. Sedan J. på kvällen den 21 augusti 1948 skjutit en vakthund, tillgrep J. och H. natten till den 22 augusti ett i en hangar förvarat flygplan. J. och H. hade erhållit utbildning till flygmekaniker men icke till flygförare. Med J. som förare samt H. och två yngre kvinnor som passagerare fördes flygplanet en sträcka av omkring 400 meter å flygfältet utan att definitivt lyftas från marken. Under framförandet uppstod skador på planet.

Genom regementskrigsrättens vid Kalmar flygflottilj lagakraftvunna utslag den 4 september 1948 dömdes envar av J. och H. för rymning, skadegörelse och försök till grov stöld till fängelse sex månader. Vidare förpliktades de att solidariskt till kronan utge ersättning dels för hunden med 100 kr., dels ock för kostnaderna för reparation av flygplanet med 27 577 kr. Slutligen ålades envar av J. och H. att gottgöra statsverket dess kostnader å målet.

H. har anhållit att bli befriad från ersättningsskyldighet till kronan.

Sedan J. i en den 13 april 1957 dagtecknad skrift anhållit om befrielse från den honom ådömda ersättningsskyldigheten till kronan lämnade Kungl. Maj:t genom beslut den 23 maj 1958 ansökningsen utan åtgärd. J. har nu ånyo under åberopande av ekonomiska skäl anhållit att bli befriad från ersättningsskyldighet.

Försvarets civilförvaltning har i utlåtanden den 1 och 5 december 1961 uttalat, att ämbetsverket ej vill motsätta sig att J. och H. befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan, under förutsättning att envar av dem till civilförvaltningen inbetalar sammanlagt 3 000 kr.

¹ Försvarsdepartementets dnr 4120/1961.

Av kronans fordran å skadestånd har genom utmätning uttagits av J. 960 kr. och av H. 147 kr. 10 öre eller tillhoppa 1 107 kr. 10 öre. I anslutning till utmätningförrättning har H. vidare i december 1961 till civilförvaltningen inbetalat 3 000 kr. Än vidare har civilförvaltningen i november 1961 hos vederbörande utmätningssman anhållit om verkställighet av regementskrigsrättens utslag för uttagande av kronans resterande fordran hos J. Ämbetsverket har upplyst, att man kan räkna med att en tillgång av omkring 350 kr. härigenom kan komma att tillgodoföras kronan i början av år 1962.

Rörande J:s och H:s personliga förhållanden framgår av handlingarna i ärendet följande.

J., som är född den 12 juli 1929, är gift och har fem barn i åldern 2, 2, 4, 6 och 8 år. Hans hustru, som är något klen, väntar ytterligare ett barn. J. har anställning som instruktör vid en fabrik med en avlöning av c:a 289 kr. i veckan. Han har för år 1961 taxerats till statlig inkomstskatt för 11 220 kr. Han äger inga sparmedel och saknar i huvudsak utmätningssbara tillgångar. Årshyran för familjens bostad om tre rum och kök beräknas till omkring 2 680 kr. Bostadsbidrag utgår med 1 290 kr. för år.

H., som är född den 16 mars 1929, är gift och har två barn i åldern 5 och 7 år. Han har för år 1961 taxerats till statlig inkomstskatt för 16 000 kr. och har i sin anställning som förman vid en fabrik en månadslön av 1 520 kr. Han har icke annan underhållsskyldighet än mot sin familj. Han häftar i skuld för den å avbetalning inköpta personbilen med 950 kr. Hustrun har ingen inkomst, och H. har ej heller förmögenhet. Hyran för familjens bostad om två rum och kök uppgår till 197 kr. i månaden.

Departementschefen

J. och H. har under värnpliktstjänstgöring 1948 gjort sig skyldiga till allvarliga brott, som medförde betydande materielskador och stor risk för förlust av människoliv. De har i följd därav ådömts frihetsstraff och förpliktats att solidariskt till kronan gälda skadestånd med tillhoppa 27 677 kr. Av detta belopp har i samband med utmätning uttagits av J. 960 kr. och av H. 147 kr. 10 öre. H. har vidare helt nyligen i anslutning till utmätningförrättning inbetalat 3 000 kr. Försvarets civilförvaltning har i november 1961 begärt utmätning hos J., vilken enligt ämbetsverkets uppgifter kan beräknas medföra att ett mindre belopp inflyter som avbetalning på J:s skuld till kronan. Av utredningen framgår att J. och H. har fasta anställningar och är skötsamma. Med hänsyn till vad som upplysts om J:s och H:s personliga förhållanden föreligger betydande svårigheter för dem att gälda kvarstående skadestånd, och jag vill därför icke motsätta mig att J. befrias från återstående ersättningsskyldighet, därest han inbetalar 3 000 kr., och att H. helt befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan. Från det belopp som J. har att erlægga bör avräknas vad som kan inflyta på grund av den i november 1961 begärda utmätningen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att J., därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer, till försvarets civilförvaltning inbetalar 3 000 kr. — med avdrag för vad som kan inflyta på grund av en i november 1961 begärd utmätning — befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan på grund av regementskrigsrättens vid Kalmars flygflottilj utslag den 4 september 1948 samt att H. helt befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan på grund av samma utslag.

10

Den 30 september 1957 inträffade vid Västmanlands flygflottilj under pågående mörkerflygning haveri med ett flygplan av typ J 33. Haveriet, som inträffade omedelbart efter det flygplanet startat, föranleddes av att på flygplanets skevroder anbragta roderlås icke avlägsnats före flygplanets start. Vid haveriet uppstod avsevärda skador på flygplanet.

Vid rådhusrätten i Västerås yrkade åklagare ansvar å värnpliktige S. Å. Franzén för tjänstefel bestående i att denne, som handhaft klargöringen av flygplanet och avlämnat detsamma till flygföraren, icke i enlighet med för honom gällande instruktioner före flygplanets avlämning kontrollerat att roderlås varit anbragta och avlägsnat desamma. Ansvar för tjänstefel yrkades jämväl å flygplanets förare för att denne icke i enlighet med gällande förarinstruktion före flygningen kontrollerat rodrens rörlighet samt å en flygtekniker. Kronan yrkade förpliktande för Franzén och flygteknikern att solidariskt utge ersättning för skadorna på flygplanet med 40 000 kr. jämte ränta.

Genom dom den 28 oktober 1958 dömde rådhusrätten Franzén för tjänstefel till tio dagsböter om tio kronor. Rådhusrätten dömde vidare flygplanets förare för tjänstefel till disciplinbot och flygteknikern för tjänstefel till dagsböter. Vidare förpliktades ifrågavarande personer att återgälda statsverket den ersättning som av allmänna medel tillerkänts deras offentliga försvarare. Slutligen förpliktades Franzén och flygteknikern att i skadestånd till kronan solidariskt utge 40 000 kr. jämte ränta.

Rådhusrätten uttalade i domskälen bl. a.: Vidkommande åtalet mot Franzén är genom hans egna uppgifter styrkt, att han anmält ifrågavarande flygplan som flygklart utan att han dessförinnan, såsom det ålegat honom, kontrollerat att roderlåsen varit borttagna. Han kan sålunda icke undgå ansvar i enlighet med åtalet. Det är emellertid upplyst att Franzén endast kort tid före olyckstillfället blivit godkänd såsom andre hjälpmekaniker. Enligt egen uppgift hade han icke tidigare självständigt avlämnat ett flygplan. Franzén måste därför ha varit ganska orutinerad. Härtill komme, att

vid tillfället arbetsgången förrycktes genom att Franzén först började arbeta med ett plan, sedan flyttades över till ett annat plan och slutligen flyttades tillbaka till det första planet. Utredningen visar vidare, att på grund av mellankommande oförutsedda omständigheter jäkt och brådska uppkommit, för att planens starttider skulle kunna någorlunda hållas. Särskilt måste den omständigheten, att föraren och en flygnavigator redan tagit plats i planet, då Franzén återvände dit, ha verkat störande på Franzén. På grund härav finner rådhusrätten, att omständigheterna för Franzén äro mildrande.

Rådhusrättens dom vann laga kraft för Franzéns vidkommande. Domslutet mot föraren av flygplanet fastställdes av Svea hovrätt. Högsta domstolen ogillade genom dom den 15 november 1960 den mot flygteknikern förda ansvars- och skadeståndstalan samt befriade honom från skyldigheten att till statsverket återgälda den ersättning som tillerkänts hans offentlige försvarare.

Franzén har anhållit att bli befriad från ersättningsskyldighet till kronan.

Försvarets civilförvaltning anser i utlåtande den 7 juli 1959 övervägande skäl tala för att Franzén helt befrias från skyldigheten att betala utdömt belopp jämte ränta. Civilförvaltningen anför i huvudsak följande:

Franzén syns icke ha ekonomisk möjlighet att erlægga det utdömda skadeståndet. Den 1 januari 1959 trädde bestämmelserna i 10 kap. 3 § samt 15 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen den 6 juni 1957 i kraft. Det finns enligt civilförvaltningens mening skäl anta, att domstolen i förevarande mål — därest dessa bestämmelser hade varit gällande vid skadans uppkomst — skulle väsentligen nedsatt det utdömda skadeståndet. Det kan med hänsyn till omständigheterna vid skadans uppkomst icke uteslutas, att ersättningsskyldigheten för Franzén jämkats till noll. På grund av bestämmelserna i lagen den 7 mars 1929 om befrielse i visst fall för befälhavare eller förare å luftfartyg, hörande till krigsmakten, från skyldighet att gälda skadestånd, kunde kronan i rättegången icke framställa skadeståndsanspråk mot föraren, ehuru dennes förseelse syntes vara av lika svår beskaffenhet som Franzéns.

Statskontoret ansluter sig i utlåtande den 29 juli 1959 med hänsyn till de föreliggande särskilda omständigheterna till försvarets civilförvaltnings uppfattning, att övervägande skäl talar för att Franzén helt befrias från ersättningsskyldighet.

Av en den 29 juni 1959 dagtecknad polisrapport inhämtas följande rörande Franzéns personliga förhållanden. Franzén, som är född den 21 mars 1937, är anställd som borrare hos Köpings Mekaniska Verkstads AB i Köping med en veckoinkomst av omkring 250 kr. Personalchefen hos bolaget lämnar Franzén synnerligen goda vitsord. Franzén är ogift och har ingen försörjningsplikt mot anhörig. Han är förlovad och ämnar ingå äkten-skap inom den närmaste tiden. Franzén saknar förmögenhet.

Departementschefen

Under värnplikstjänstgöring vid Västmanlands flygflottilj har Franzén i egenskap av andre hjälpmekaniker gjort sig skyldig till förseelse, som medfört skadeståndsskyldighet för honom. Jämväl föraren av det skadade flygplanet har befunnits skyldig till förseelse, för vilken han ålagts disciplinstraff. Skadeståndsanspråk har emellertid icke kunnat framställas mot föraren. Skillnaden mellan flygförarens och markpersonalens ställning i skadeståndshänseende har numera i viss mån utjämnats genom de av civilförvaltningen omnämnda bestämmelserna i luftfartslagen. Dessa bestämmelser hade emellertid icke trätt i kraft vid tiden för Franzéns förseelse.

Det skadestånd som Franzén ådragit sig är så stort att det syns vara uteslutet, att han skall kunna gälda det. Såsom av rådhusrättens dom framgår har förseelsen i straffhänseende bedömts mildt. Med hänsyn härtill och med beaktande av vad ovan anförts anser jag i likhet med myndigheterna skäligt, att Franzén helt befrias från skadeståndsskyldighet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att S. Å. Franzén befrias från honom på grund av rådhusrättens i Västerås dom den 28 oktober 1958 ålagd skyldighet att till kronan utgiva 40 000 kr. jämte ränta.

11

Efter anbudsförfarande beställde dåvarande statens krigsmaterielnämnd — vars verksamhet från och med den 1 juli 1943 övertogs av krigsmaterielverket — genom inköpsorder den 14 maj 1943 hos firma Sveriges Jernmöbelfabrik, Hammer & Co, Malmö, vars innehavare var fru *Marie-Louise Hammer*, 2 000 manskapssängar till ett pris av 22 kr. 10 öre per säng jämte omsättningsskatt att levereras successivt under tiden juni—september 1943. För leveransen givna bestämmelser godkändes av firman den 17 maj 1943.

I skrivelse den 5 juli 1943 anmälde firman hos krigsmaterielverket, att råmateriel till den hos firman placerade beställningen icke kunde levereras förrän under september 1943 samt anhöll om anstånd med leveransen till 1943 års utgång. Sedan krigsmaterielverket förklarat, att begärd förlängning av leveranstiden icke kunde beviljas, samt firman sedermera efter förhandlingar mellan parterna förklarat sig icke kunna exakt fastställa dag för delleverans, hävde krigsmaterielverket i skrivelse den 30 juli 1943 beställningen i vad den avsåg 500 sängar. Krigsmaterielverket framhöll vidare i skrivelse den 7 september 1943, att leverans av återstående 1 500 sängar måste ske före utgången av oktober 1943. Sedan firman förklarat att tillverkningen av ifrågavarande sängar med hänsyn till materielsvårigheter icke kunde påbörjas förrän i början av november, anhöll krigsmate-

rieverket om uppgift å det antal sängar, som firman kunde leverera senast den 15 december 1943. Då krigsmaterielverket icke erhöll svar å sistnämnda skrivelse hävde ämbetsverket i skrivelse den 28 september 1943 beställningen jämväl i vad den avsåg återstående 1 500 sängar.

Krigsmaterielverket, som inköpte sängar av motsvarande slag hos annan tillverkare till priser, som avsevärt översteg de med firman avtalade, framställde krav hos firman om ersättning för prisskillnaden den 12 oktober 1943 beträffande 500 sängar samt den 17 december 1943 i fråga om återstående 1 500 sängar. Enär firman icke lät sig avhöra hänsköt krigsmaterielverket enligt det mellan parterna träffade avtalet ärendet till avgörande av skiljenämnd jämlikt lagen om skiljemän.

Genom skiljenämndens dom den 6 november 1944 bifölls krigsmaterielverkets yrkanden i allt väsentligt. Marie-Louise Hammer förpliktades att utge 12 965 kr. jämte ränta. På därom av ämbetsverket gjord framställning förordnade överexekutor i Malmö genom lagakraftvunnet utslag den 30 december 1944, att skiljedomen finge verkställas.

Marie-Louise Hammer, som den 12 januari 1945 delgavs överexekutors utslag, förklarade härvid, att hon dämera icke innehade firman.

Försök till verkställighet av skiljedomen den 20 februari 1945, den 6 oktober 1953 och den 1 december 1958 har icke givit något resultat, enär gäldenären saknat utmätningsbara tillgångar.

Marie-Louise Hammer har anhållit, att hennes skuld till kronan måtte avskrivras.

Försvarets civilförvaltning har i utlåtande den 15 november 1960 uppgivit, att kronans fordran på grund av skiljedomen utgjorde 12 965 kr. samt att upplupen ränta därå den 1 november 1960 uppgick till omkring 9 180 kr. Med hänsyn till sökandens ringa betalningsförmåga ävensom fordringens ålder och sökandens begränsade möjlighet att i framtiden betala sin skuld till kronan, tillstyrker civilförvaltningen bifall till ansökningen.

Statskontoret har i utlåtande den 21 december 1960 förklarat att ämbetsverket för sin del hyser någon tvekan, huruvida kronans fordran bör helt eftergivras. På av försvarets civilförvaltning anförda skäl har statskontoret dock icke velat motsätta sig tillmötesgående av ansökningen.

Av en den 4 oktober 1960 dagtecknad polisrapport inhämtas följande rörande Marie-Louise Hammers personliga förhållanden.

Marie-Louise Hammer är född den 16 mars 1911 och har fast anställning som kontorsbiträde vid länsstyrelsen i Malmöhus län. Hennes man innehar egen rörelse inom maskinbranchen. Rörelsen är av mindre omfattning och bedrivs under bostadsadressen. Makarna Hammer har tre barn i åldern 16, 18 och 21 år. Alla barnen studerar och har inga egna inkomster. Marie-Louise Hammer har som enda inkomstkälla sin lön, omkring 10 000 kr. per år. Mannens inkomst av rörelse överstiger icke 5 000 kr. för år. Makarnas för år 1959 till statlig inkomstskatt taxerade inkomst uppgick för Marie-Louise Hammer till 7 880 kr. och för mannen till 3 000 kr. Famil-

jens uppehålle bestrids i huvudsak av Marie-Louise Hammer. Hon har hos Malmö sparbank ett amorteringslån å 2 000 kr., som använts till att bekosta den 18-årige sonens studier. Mannen uppger sig ha 40 000 kr. i skulder. Skulderna består av lån hos privatpersoner. Medlen har insatts i den av honom bedrivna rörelsen. Familjen har i viss utsträckning åtnjutit socialhjälp.

Departementschefen

Kronans fordran hos firman hänför sig till bristande fullgörande av leveransavtal vid en så avlägsen tidpunkt som år 1944. Då svårigheter att erhålla för leveransens fullgörande erforderligt råmateriel syns vara grunden till att leveransen icke kunnat fullgöras avtalsenligt, och det för övrigt torde vara föga sannolikt att kronan numera skulle kunna indriva ens någon mindre del av beloppet, föreslår jag, att Marie-Louise Hammer befrias från betalningsskyldighet till kronan.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att Marie-Louise Hammer befrias från betalningsskyldighet
på grund av skiljedomen den 6 november 1944.

12

Den 22 juni 1948 deltog värnpliktige *K.-E. Johansson*, som fullgjorde värnpliktstjänstgöring vid Norrlands artilleriregemente, i en selningsövning på regementet. När Johansson i samband med avselning skulle lossa svanskappan på en häst erhöll han ett flertal sparkar, bl. a. i huvudet. Johansson har efter olyckshändelsen varit helt eller delvis arbetsförmögen.

Johansson förde vid rådhusrätten i Östersund ersättningstalan mot kronan. Johansson åtnjöt fri rättegång i målet.

Genom dom den 30 juni 1952 ogillade rådhusrätten Johanssons talan och förpliktade honom att ersätta kronans rättegångskostnader med 1 061 kr. 20 öre. Rådhusrätten uttalade i domskälen, att enär olycksfallet icke orsakats genom vårdslöshet eller försummelse från befälets sida och i målet icke ådagalagts något förhållande på grund varav kronan det oaktat skulle vara ansvarig för skadorna, kunde Johanssons talan icke bifallas.

Hovrätten för Nedre Norrland, dit målet fullföljdes av Johansson, fann i dom den 1 oktober 1952 ej skäl att göra ändring i rådhusrättens dom samt förpliktade Johansson att gottgöra kronan dess utgifter å målet i hovrätten med 494 kr.

Sedan Johansson sökt revision fann Kungl. Maj:t i beslut den 13 december 1952 ej skäl att meddela prövningstillstånd, i följd varav hovrättens dom skulle stå fast. Johansson förpliktades att till kronan såsom ersättning för kostnaderna å målet hos Kungl. Maj:t utge 50 kr.

Johansson har anhållit att bli befriad från skyldigheten att ersätta kronans rättegångskostnader och därvid anfört bl. a. följande.

Under året närmast efter olyckan var jag helt arbetsoförmögen. Min arbetsförmåga har sedan av riksförsäkringsanstalten under tiden juni 1949—juli 1951 befunnits nedsatt med 33 $\frac{1}{3}$ % och under tiden därefter med 20 %. Genom den mig åsamkade skadan har jag helt gått miste om mer än två års arbetsförtjänst och min inkomst har under övriga år efter olyckan varit synnerligen låg på grund av min nedsatta arbetsförmåga. Enär jag ej kunnat uppvisa nöjaktigt friskintyg har jag hittills ej lyckats erhålla någon fast anställning. Jag har hustru samt ett minderårigt barn att försörja. Min sammanlagda inkomst under år 1956 utgjorde 5 438 kr., därav 1 362 kr. från en kioskrörelse, som jag startat under senare delen av året och därmed ådragit mig skulder på i runt tal 4 000 kr. Min hustru har icke egen inkomst.

Försvarets civilförvaltning uppger i yttrande den 20 december 1960, att Johansson häftar i skuld till kronan med (1 061:20 + 494:— + 50:— =) 1 605 kr. 20 öre samt att icke någon del av skulden inbetalats. Försök till utmätning har skett hos Johansson den 1 juli 1953. Med hänsyn till att Johansson åtnjutit fri rättegång i målet samt då Johansson — oavsett målets utgång — icke kan anses ha anhängiggjort sin talan utan skäl har civilförvaltningen, med åberopande av beslut i liknande fall (t. ex. prop. 1960: 26 p. 3), icke något att erinra mot bifall till ansökningen.

Statskontoret tillstyrker i utlåtande den 5 januari 1961 på av försvarets civilförvaltning anförda skäl, att Johansson befrias från skyldighet att gälda de honom ådömda rättegångskostnaderna.

Departementschefen

Johansson har under militärtjänstgöring blivit sparkad av en häst och har därigenom åsamkats avsevärda skador. Av Johansson mot kronan förd skadeståndstalan har ogillats av domstolarna, som förpliktat Johansson att ersätta kronans rättegångskostnader med tillhoppa 1 605 kr. 20 öre. Johansson har åtnjutit fri rättegång.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter ävensom till riksdagens beslut i liknande fall anser jag mig i likhet med myndigheterna böra föreslå, att Johansson helt befrias från skyldigheten att ersätta kronans rättegångskostnader.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att K.-E. Johansson befrias från honom jämlikt hovrättens för Nedre Norrland dom den 1 oktober 1952 och Kungl. Maj:ts beslut den 13 december 1952 åvilande skyldighet att ersätta kronans rättegångskostnader med tillhoppa 1 605 kr. 20 öre.

13

Den 1 februari 1946 deltog *J. U. Helin*, som fullgjorde värnpliktstjänstgöring vid Norrbottens regemente, i en förevisningsövning i skjutning med kulsprutepistol. Då Helin vid ett tillfälle under övningen tog av sig den honom tilldelade kulsprutepistolen, gick ett skott av, varvid kulan träffade honom i bröstet och gick ut genom vänstra nyckelbenet. Omständigheterna i samband med olyckshändelsen behandlades av regementskrigsrätten vid regementet som, enär kronombudet icke framställde något yrkande, genom beslut den 16 april 1946 avskrev målet från vidare handläggning.

Helin förde vid Luleå tingslags häradsrätt ersättningstalan mot kronan. Helin åtnjöt fri rättegång i målet.

Genom lagakraftvunnen dom den 28 november 1950 ogillade häradsrätten Helins talan och förpliktade honom att ersätta kronans rättegångskostnader med 600 kr. Häradsrätten uttalade i domskälen, att olyckshändelsen orsakats av Helins uraktlåtenhet att följa föreskrifterna för patron ur och av hans olämpliga sätt att hantera vapnet på uppställningsplatsen samt att ingen omständighet framkommit, som kunde föranleda skadeståndsskyldighet för kronan.

Vid försök till utmätning av kronans fordran den 4 september 1953 befunns Helin sakna utmätningbara tillgångar.

Helin har anhållit att bli befriad från skyldigheten att ersätta kronans rättegångskostnader.

Försvarets civilförvaltning tillstyrker i yttrande den 7 november 1961 bifall till ansökningen och anför i huvudsak följande: Helin hade till följd av skadan i flera år haft svårt att utföra arbete. Han är numera gift och har två barn i åldern 11 och 6 år. Han har en månadsinkomst som vaktmästare av omkring 1 000 kr., varjämte hustrun har tillfällig inkomst av omkring 150 kr. i månaden. Han har att fullgöra avbetalningar på en större skuld med c:a 200 kr. i månaden. Såvitt civilförvaltningen erfarit yrkar försäkringsbolagen regelmässigt icke ersättning för sina kostnader i rättegångar, där motparten tillerkänts fri rättegång.

Departementschefen

Helin har under militärtjänstgöring träffats av ett vådaskott från en honom tilldelad kulsprutepistol och därigenom åsamkats skador. Av Helin mot kronan förd skadeståndstalan har ogillats av domstolen, som förpliktat Helin att ersätta kronans rättegångskostnader med 600 kr. Helin har åtnjutit fri rättegång.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter (jämför ock föregående punkt) föreslår jag, att Helin befrias från skyldighet att ersätta ifrågasvarande kostnader.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att J. U. Helin befrias från honom jämlikt Luleå tingslags
häradsrätts dom den 28 november 1950 åvilande skyldighet att
ersätta kronans rättegångskostnader.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med in-
stämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt
förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen
skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till
detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ake Lindwall

Bilaga

Förteckning över av Kungl. Maj:t under år 1961 avgjorda, helt eller delvis bifallna ärenden angående befrielse från ersättningskyldighet.

Sökande	Grund för ersättningskyldighet	Ersättningsbelopp	Kungl. Maj:ts beslut	
			Dag	Beslutets innebörd
1	2	3	4	5
Städerskan Agda Ottosson	Brandskada inom byggnad.	556 kr. 4 öre jämte ränta.	7/4 -61	Befrielse mot inbetalning av 100 kr.
Vägarbetaren S. B. I. Borg	Skadegörelse m.m.	1 381 kr. 94 öre jämte ränta solidariskt med annan person. Hela kapitalbeloppet inbetalat.	7/4 -61	Befrielse.
Flygteknikern B. O. Marklind	Skada å flygplan vid start.	1 084 kr. 37 öre jämte ränta.	13/7 -61	Befrielse mot inbetalning av 100 kr.
Värnpliktige T. E. Olausson	Personskada vid olovligt brukande av kronan tillhörig bil.	673 kr. 50 öre. Har tidigare i samband med befrielsebeslut 4/7 -52 inbetalat visst belopp avseende sakskada vid samma skadefall	29/9 -61	Hel befrielse.
Löjtnanten E. B. H. Wiberg	Brist beträffande tygmateriel.	1 529 kr. 35 öre jämte ränta.	2/11 -61	Befrielse mot inbetalning av 400 kr.
Kapten H. G. H. Wahlberg	Såsom intendent och kassachef solidariskt ansvarig för medel som annan person förskingrat.	1 163 kr. 43 öre jämte ränta.	2/11 -61	Befrielse mot inbetalning av 200 kr.